

---

# Spis treści

---

|                                                                                                                  |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Wprowadzenie (Anna Karwińska)</b> .....                                                                       | 9  |
| Dlaczego socjologia? .....                                                                                       | 9  |
| Dlaczego i dla kogo napisaliśmy ten podręcznik? .....                                                            | 13 |
| Problemy do rozważenia .....                                                                                     | 14 |
| <b>Rozdział 1. Socjologia jako dyscyplina naukowa</b> .....                                                      | 15 |
| 1.1. Klasyczne teorie socjologiczne (Andrzej Słaboń) .....                                                       | 15 |
| 1.2. Socjologia a inne nauki społeczne (Anna Karwińska) .....                                                    | 24 |
| Przykład 1. Podejmowanie decyzji o studiowaniu (Anna Karwińska) .....                                            | 29 |
| 1.3. Typy wiedzy o społeczeństwie. Wiedza zdroworozsądkowa a wiedza socjologiczna (Ewa Cierniak-Szóstak) .....   | 29 |
| Przykład 2. Bieda i bogactwo w ujęciu zdroworozsądkowym, teoretycznym i empirycznym (Ewa Cierniak-Szóstak) ..... | 33 |
| Problemy do rozważenia .....                                                                                     | 35 |
| Wskazówki co do dalszych lektur .....                                                                            | 35 |
| <b>Rozdział 2. Socjologiczne badanie rzeczywistości. Możliwości i ograniczenia (Anna Karwińska)</b> .....        | 36 |
| 2.1. Perspektywa socjologiczna w ujmowaniu zjawisk i procesów .....                                              | 36 |
| Przykład 3. Ważność wzorów kulturowych i społecznego usytuowania dla wyjaśniania zachowań i opinii .....         | 42 |
| 2.2. Założenia dotyczące badanej rzeczywistości .....                                                            | 42 |
| Problemy do rozważenia .....                                                                                     | 46 |
| Wskazówki co do dalszych lektur .....                                                                            | 47 |
| <b>Rozdział 3. Narzędzia socjologii. Metody i techniki badawcze (Przemysław Kisiel)</b> .....                    | 48 |
| 3.1. Trochę metodologii .....                                                                                    | 49 |
| 3.2. Ogólny przebieg procesu badawczego .....                                                                    | 51 |
| 3.3. Metody i techniki badań socjologicznych .....                                                               | 54 |
| 3.4. Etyka badacza społecznego .....                                                                             | 56 |
| Przykład 4. Zastosowanie narzędzi socjologicznych w badaniach nad bezrobociem .....                              | 58 |
| Problemy do rozważenia .....                                                                                     | 60 |
| Wskazówki co do dalszych lektur .....                                                                            | 60 |

|                                                                                                                     |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>Rozdział 4. Kultura i jej społeczne znaczenie</b> .....                                                          | 61  |
| 4.1. Antropologiczne i socjologiczne ujęcie kultury (Andrzej Słaboń) .....                                          | 61  |
| 4.2. Elementy kultury i ich historyczna zmienność (Przemysław Kisiel) .....                                         | 65  |
| 4.3. Społeczne funkcje kultury (Anna Karwińska) .....                                                               | 71  |
| Przykład 5. O niektórych zmianach kulturowych w następstwie transformacji gospodarczej (Ewa Cierniak-Szóstak) ..... | 80  |
| Problemy do rozważenia .....                                                                                        | 83  |
| Wskazówki co do dalszych lektur .....                                                                               | 84  |
| <b>Rozdział 5. Poziom mikrospołeczny</b> .....                                                                      | 85  |
| 5.1. Działania społeczne (Andrzej Słaboń) .....                                                                     | 85  |
| 5.1.1. Zachowania a działania społeczne .....                                                                       | 85  |
| 5.1.2. Typy działań społecznych .....                                                                               | 87  |
| 5.1.3. Działanie społeczne a wyjaśnianie .....                                                                      | 88  |
| 5.1.4. Koncepcja definicji sytuacji .....                                                                           | 90  |
| 5.2. Interakcje. Tworzenie się powiązań społecznych i sieci (Andrzej Słaboń) .....                                  | 91  |
| 5.2.1. Interakcje społeczne i ich rodzaje .....                                                                     | 91  |
| 5.2.2. Interakcja jako proces interpretacyjny .....                                                                 | 93  |
| 5.2.3. Sieci interakcji .....                                                                                       | 95  |
| Przykład 6. Interakcje społeczne w procesie pracy (Andrzej Słaboń) .....                                            | 96  |
| 5.3. Role społeczne (Ewa Cierniak-Szóstak) .....                                                                    | 97  |
| 5.3.1. Dwa ujęcia roli społecznej .....                                                                             | 98  |
| 5.3.2. Patologie ról zawodowych .....                                                                               | 101 |
| 5.3.3. Rola społeczna a osobowość .....                                                                             | 102 |
| Przykład 7. Role zebracze (Ewa Cierniak-Szóstak) .....                                                              | 103 |
| 5.4. Małe grupy społeczne (Ewa Cierniak-Szóstak) .....                                                              | 104 |
| 5.4.1. Znaczenie małych grup .....                                                                                  | 104 |
| 5.4.2. Problemy definicyjne .....                                                                                   | 106 |
| 5.4.3. Struktury wewnątrzgrupowe .....                                                                              | 107 |
| 5.4.4. Wpływ społeczny .....                                                                                        | 111 |
| Przykład 8. Zespół w organizacji (Ewa Cierniak-Szóstak) .....                                                       | 113 |
| Problemy do rozważenia .....                                                                                        | 114 |
| Wskazówki co do dalszych lektur .....                                                                               | 115 |
| <b>Rozdział 6. Poziom mezospołeczny (Anna Karwińska)</b> .....                                                      | 116 |
| 6.1. Wspólnoty. Społeczności lokalne. Grupy etniczne .....                                                          | 116 |
| 6.1.1. Rozumienie wspólnoty. Procesy przekształcania się wspólnot kulturowych .....                                 | 116 |
| 6.1.2. Dawne i współczesne społeczności lokalne .....                                                               | 118 |
| 6.1.3. Lokalne zasoby rozwojowe i możliwości ich wzbogacania .....                                                  | 122 |
| 6.1.4. Zbiorowości etniczne na poziomie mezospołecznym. Podstawy wyodrębnienia .....                                | 125 |
| 6.1.5. Tożsamość etniczna i jej kształtowanie .....                                                                 | 129 |
| 6.1.6. Pejzaż etniczny w społeczeństwach współczesnych. Problemy relacji wzajemnych .....                           | 132 |
| Przykład 9. Związki między tożsamością etniczną, przynależnością do grup etnicznych a przedsiębiorczością .....     | 135 |
| 6.2. Organizacje .....                                                                                              | 137 |
| Problemy do rozważenia .....                                                                                        | 141 |
| Wskazówki co do dalszych lektur .....                                                                               | 141 |
| <b>Rozdział 7. Poziom makrospołeczny</b> .....                                                                      | 142 |
| 7.1. Typy ładu społecznego a charakter systemu gospodarczego (Andrzej Słaboń) .....                                 | 142 |
| 7.2. Dawne i nowe płaszczyzny zróżnicowania społecznego w makroskali (Andrzej Słaboń) .....                         | 147 |

|                                                                                      |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 7.2.1. Typy ujęć struktury społecznej                                                | 147 |
| 7.2.2. Problem podziałów klasowych                                                   | 149 |
| 7.2.3. Przemiany struktury współczesnego społeczeństwa polskiego                     | 151 |
| 7.3. Przemiany struktury zawodowej (Andrzej Słaboń)                                  | 155 |
| 7.4. Marginalizacja i wykluczenie społeczne (Anna Karwińska)                         | 158 |
| 7.4.1. Problemy definicyjne                                                          | 158 |
| 7.4.2. Bieda jako czynnik sprzyjający marginalizacji społecznej w Polsce             | 161 |
| 7.4.3. Możliwości przeciwdziałania procesom marginalizacji i wykluczenia społecznego | 164 |
| Przykład 10. Nierówności globalne (Anna Karwińska)                                   | 166 |
| 7.5. Wielkie całości społeczne (Ryszard Dyoniziak)                                   | 167 |
| 7.5.1. Naród jako wspólnota kulturowa                                                | 167 |
| 7.5.2. Państwo jako organizacja prawno-polityczna                                    | 171 |
| Przykład 11. Nowe rozumienie suwerenności państwa (Anna Karwińska)                   | 175 |
| Problemy do rozważenia                                                               | 176 |
| Wskazówki co do dalszych lektur                                                      | 176 |

## **Rozdział 8. Procesy społeczne** 177

|                                                                                                       |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 8.1. Czynniki zmiany społecznej (Przemysław Kisiel)                                                   | 177 |
| 8.2. Zmiana, rozwój, modernizacja (Przemysław Kisiel)                                                 | 179 |
| 8.3. Teorie zmian (Przemysław Kisiel)                                                                 | 180 |
| 8.3.1. Model cykliczny                                                                                | 180 |
| 8.3.2. Model ewolucyjny                                                                               | 182 |
| 8.3.3. Model konfliktowy                                                                              | 186 |
| 8.4. Współczesne procesy zmieniające życie społeczne i kulturę (Przemysław Kisiel)                    | 188 |
| Przykład 12. Reprywatyzacja i prywatyzacja a zmiany w funkcjonowaniu miasta w Polsce (Anna Karwińska) | 190 |
| 8.5. Socjalizacja w perspektywie indywidualnej i społecznej (Anna Karwińska)                          | 192 |
| 8.5.1. Pojęcie socjalizacji i jej rodzaje                                                             | 192 |
| 8.5.2. Instytucje socjalizujące                                                                       | 196 |
| 8.5.3. Wyzwania dla socjalizacji we współczesnej Polsce                                               | 198 |
| Przykład 13. Socjalizacja do roli konsumenta i posiadacza (Anna Karwińska)                            | 201 |
| 8.6. Aktywność zbiorowa (Ewa Cierniak-Szóstak)                                                        | 203 |
| 8.6.1. Specyfika aktywności zbiorowej i jej rodzaje                                                   | 203 |
| 8.6.2. Działania masowe                                                                               | 204 |
| 8.6.3. Zachowania zbiorowe                                                                            | 207 |
| 8.6.4. Działania zbiorowe: ruchy społeczne                                                            | 208 |
| Przykład 14. Ruch antyglobalistyczny (Ewa Cierniak-Szóstak)                                           | 211 |
| Problemy do rozważenia                                                                                | 212 |
| Wskazówki co do dalszych lektur                                                                       | 212 |

## **Rozdział 9. Gospodarka w perspektywie socjologicznej** 213

|                                                                                                                             |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 9.1. <i>Homo oeconomicus</i> czy <i>homo socius</i> . Człowiek jako producent, konsument i posiadacz (Ewa Cierniak-Szóstak) | 213 |
| 9.2. Społeczny wymiar gospodarowania (Ewa Cierniak-Szóstak)                                                                 | 220 |
| 9.2.1. Socjologia gospodarki                                                                                                | 220 |
| 9.2.2. Kultura a gospodarka                                                                                                 | 222 |
| Przykład 15. Wielowymiarowość analizy socjologicznej: narodziny kapitalizmu (Ewa Cierniak-Szóstak)                          | 225 |
| 9.3. Socjologiczne aspekty pracy (Andrzej Słaboń)                                                                           | 226 |
| 9.4. Style życia i style konsumpcji (Ewa Cierniak-Szóstak)                                                                  | 230 |
| 9.4.1. Typologie stylów życia                                                                                               | 232 |

|                                                                                                                |            |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 9.4.2. Społeczeństwo konsumpcyjne .....                                                                        | 233        |
| 9.4.3. Style życia jako narzędzie marketingowe .....                                                           | 235        |
| Przykład 16. Szlachta i mieszczaństwo: dwa style życia (Ewa Cierniak-Szóstak) .....                            | 235        |
| Problemy do rozważenia .....                                                                                   | 236        |
| Wskazówki co do dalszych lektur .....                                                                          | 237        |
| <b>Rozdział 10. Problemy społeczne .....</b>                                                                   | <b>238</b> |
| 10.1. Powstawanie problemów społecznych i sposoby ich rozwiązywania (Andrzej Słaboń) ..                        | 238        |
| 10.2. Bezrobocie jako problem społeczny i jako przedmiot rozważań socjologii (Andrzej Słaboń) .....            | 241        |
| Przykład 17. Ekonomiczne i socjologiczne podejście do bezrobocia (Anna Karwińska) ....                         | 245        |
| 10.3. Zjawiska patologii społecznej i ich socjologiczne interpretacje (Andrzej Słaboń) .....                   | 248        |
| Przykład 18. Przestępstwa „białych kołnierzyków” i korupcja – plagi życia gospodarczego (Andrzej Słaboń) ..... | 252        |
| Problemy do rozważenia .....                                                                                   | 253        |
| Wskazówki co do dalszych lektur .....                                                                          | 253        |
| <b>Zakończenie. Społeczne funkcje wiedzy socjologicznej (Przemysław Kisiel) ..</b>                             | <b>254</b> |
| <b>Bibliografia .....</b>                                                                                      | <b>256</b> |
| <b>Indeks .....</b>                                                                                            | <b>266</b> |